

Ken ons Land...Goed Prattenburg

Inleiding

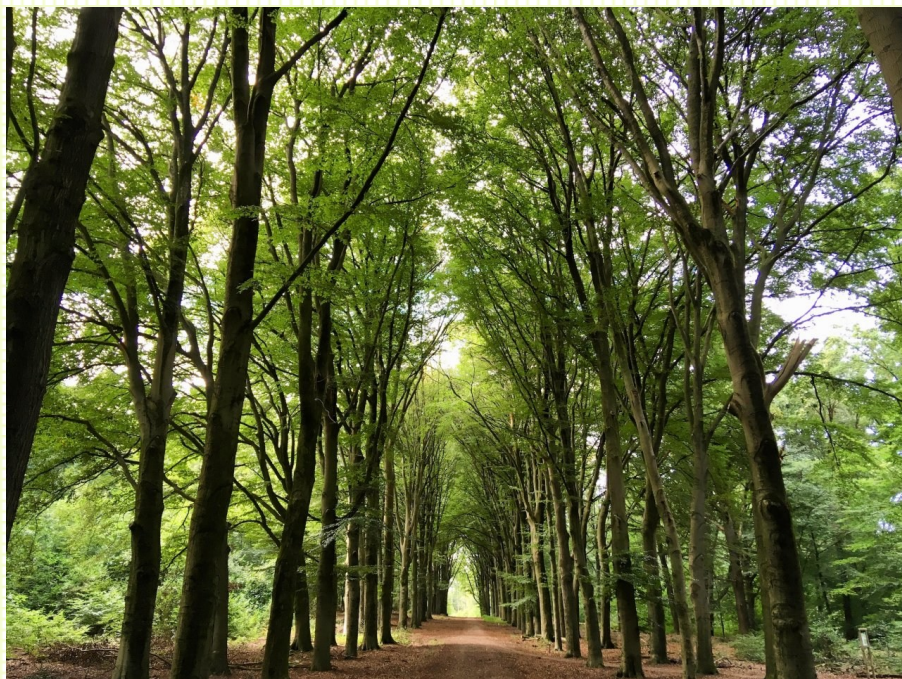
met citaten van Caspar Janssen in VK van 5 november 2025

Landgoederen hebben een belangrijke functie in het Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht. Door zgn. landschapsconservatisme, letterlijk door het koste wat kost willen behouden van deze historische ruimtelijke eenheden, is een landschap bewaard gebleven dat nu ineens kan worden gezien als landschap van de toekomst met optimale verweving van landbouw en natuur.

Een logisch uitvloeisel van de Natuurschoonwet, die bijna honderd jaar bestaat en waaronder landgoederen vallen. Minimaal 30 procent van landgoederen moet 'natuur' zijn. Met als gevolg dat eigenaren vaak ook streven naar natuurvriendelijke landbouw op hun verpachte percelen.

Men spreekt wel van het landgoedmodel. Landgoedeigenaren zijn gewend om integraal te denken. Ze moeten rekening houden met cultuurhistorie, met natuur, duurzaamheid, recreatie en de gemeenschap. En ze moeten zorgen dat er voldoende inkomsten zijn. Ze zijn gewend om aan meerdere knoppen te draaien.

Er is vaak ook al een eeuwenlange band met de pachters op het land, ze zijn wederzijds van elkaar afhankelijk, en ze zijn ook allemaal verantwoordelijk voor het voortbestaan.

Korte historie

Van boerderij tot kasteel

LEGENDE

Iedereen kent de legende van prinses Cunera, maar naar de huidige wetenschappelijke inzichten zou het volgende zijn gebeurd. We zijn in de tijd van de grote volksverhuizingen na de ineenstorting van het West-Romeinse keizerrijk.

Cunera wordt tijdens een moordpartij door de Hunnen te Keulen gered en vindt bescherming bij de koning te Rhenen in zijn kasteel, in ca. 450.

(oude bronnen spreken van Radboud, maar recentere van Haymo, waarvan de naam Heimerstein zou zijn afgeleid).

Het gebied was tussen 400 en 700 een soort niemandsland tussen de reeds christelijk geworden Franken en de nog heidense Saksen en Friezen. Men heeft deze grenssituatie ook in grafvelden kunnen terugvinden: zuidelijk van de Utrechtse Heuvelrug dragen deze een duidelijk Frankisch karakter, noordelijker ervan duidelijk Saksisch.

Cunera genoot bescherming op het kasteel van koning Haymo – dus waar nu Heimerstein is – doch om haar een veiliger plaats aan te bieden bracht de koning haar volgens de legende naar het meer afgelegen Prattenburg. Daar werd zij tijdens een jachtpartij van de koning, die door Cunera tot het Christendom bekeerd was, door de jaloerse koningin gewurgd. Vanaf de Middeleeuwen vinden tot eind 16e eeuw Cuneraprocessies plaats, die eindigen in de gedachte worgplaats Prattenburg.

'PRATTENBORCH'

Het huis Prattenburg was als boerderij al in de late middeleeuwen bekend en moet toen aanvankelijk "Grootveld" geheten hebben vanwege de hoge heidevelden. Ter plaatse stond al een huis dat in 1474 voor het eerst wordt genoemd, toen kocht Evert van Zoudenbalch, die ook het bekende Zoudenbalchhuis in de Donkerstraat in Utrecht heeft gebouwd 'een gebouwinge mit den getymer huysinge, hoffstadt, berch, scher ... geheyten Prattenborch'.

De naam Grootveld kan worden geïnterpreteerd als: Prattenburg, liggende bij Grootveld (zijnde de hoge heide). Daaruit blijkt dat de Heuvelrug ter plekke reeds was ontbost en bronnen vermelden dan ook dat in de tweede helft van de 15e eeuw op Prattenburg schapen werden gehoed.

EIGENAREN

Evert Zoudenbalch, kleinzoon van de broer van de eerder genoemde Evert, maakte in 1560 zijn onvrije venen vrij. Dat wil zeggen dat hij mee ging doen met de exploitatie van de Prattenburgse venen. In 1598 vermaakte diens zoon Gerrit Zoudenbalch het goed 'Prattenborch en de venen' aan zijn zusster Josina, die gehuwd was met Van der Marsch. Gerrit Zoudenbalch stierf in 1599.

Daarna komt Prattenburg in het bezit van Hubert van Rhenen; deze noemt zich Heer van Prattenburg. In 1632 heeft hij, blijkens het archief van Huis Amerongen, de Prattenborch bij schenking getransporteerd aan de kinderen van Gerard van Reede, heer van Amerongen.

Na de dood van Hubert van Rhenen blijkt van deze schenking niets terecht te zijn gekomen, want de weduwe van Hubert van Rhenen hertrouwt met Godert de Coninck en in 1637 komt Prattenburg in diens handen. Die verkoopt het in 1642 aan Peter de Goyer, burgemeester van Amersfoort, die het op zijn beurt in 1650 verkoopt aan Otto van Gelre, wonende in Rhenen.

Na in verschillende handen te zijn geweest komt Prattenburg in 1694 in het bezit van Jacob van Asch van Wijck, kanunnik van St. Marie te Utrecht.

Inmiddels had diens vader, Joan van Asch van Wijck, in 1661 gehuwd in Veenendaal met Aletta Steck, al gronden aan de Cuneraweg verworven. Er bestaat zelfs een jachtpenning uit de 1e helft van de 17e eeuw.

Na de kinderloos gestorven Jacob van Asch van Wijck wordt Prattenburg bezit van zijn neef Anthony van Asch van Wijck, burgemeester van Utrecht. Vanaf hem is Prattenburg familiebezit in rechte lijn tot nu toe.

.VAN ASCH EN VAN WIJK

In de gevels van Kasteel Prattenburg zijn vier belangrijke gevelstenen te vinden. De grootste betreft het familiewapen met de familiespreuk 'Ore et corde idem' in de grote vierkante toren. Uit het Latijn vertaald betekent dit 'Uit mond en hart hetzelfde'. Het wapen bestaat verder uit een kruis met in het hart een rad en in de vier hoeken distels. Dit familiewapen is ontstaan uit de wapens van de familie Van Asch en de familie Van Wijck.

Wijnanda van Asch trouwde in 1575 met Jan van Wijck. Zij voldeed daarmee aan de wens van haar broer om zijn geslachtsnaam en familienaam voort te zetten. Haar nazaten gingen sindsdien verder onder de naam Van Asch van Wijck. Het rad van het familiewapen Van Asch werd zo opgenomen in het familiewapen van Van Wijck.

De andere gevelstenen betreffen de jaartallen 1694, 1887 en 1956. Voor Prattenburg warend dit namelijk belangrijke jaartallen. Het jaartal 1694 verwijst naar het jaar waarin Landgoed Prattenburg in de familie kwam door de aankoop van Jacob van Asch van Wijck. In 1887 werd het nieuwe kasteel gebouwd op de plek van het vroegere huis. En 1956 verwijst naar de grote naoorlogse verbouwing en modernisering van het kasteel.

Aan het eind van de negentiende eeuw (1887) liet jhr. Mr. van Asch van Wijck het huis geheel herbouwen waarbij het grotendeels zijn huidige neo-gotisch uiterlijk kreeg. De toren, gebouwd op de oude fundamenteën, kreeg een piramidevormig dak en werd opgenomen in een veel groter bakstenen complex met verscheidene zijtorentjes. In de jaren vijftig van de twintigste eeuw is het huis verbouwd en aangepast aan de eisen van deze tijd.

Even iets over het Geopark

Het prachtige gebied waarin dit landgoed is gelegen is Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht en omvat de hele Heuvelrug, het Eemland, de Vechtstreek, de Kromme Rijnstreek en de westelijke rand van de Gelderse Vallei.

Een gebied van ruim 100.000 hectare, met iets meer dan een miljoen inwoners. De Heuvelrug – Utrechtse Heuvelrug en het Gooi – is een stuwwal in het laagland, de waterrijke ruggengraat van het Geopark, ontstaan door opstuwing van het ijs, tijdens de voorlaatste ijstijd (circa 150.000 jaar geleden).

Een Geopark is een gebied dat bijzonder is voor wat betreft de voorkomende aardkundige, ecologische en cultuurhistorische waarden, met voor dit Geopark water als hoofdthema. Juist de waterhuishouding en hoe de mensen daar mee om gingen en gaan maken dit gebied bijzonder en onderscheidend ten opzichte van andere stuwwallen in de wereld.

NEDERLAND IN HET KLEIN

Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht is Nederland in het klein: land van stuwwallen, polders en laagland, rivieren en zeekust, dijken en molens. Een gebied met sloten, rivieren en verdedigingslinies, omlijst door imposante landgoederen, historische dorpen en steden.

Dit gebied spreekt tot de verbeelding, nationaal en internationaal. Van groot belang om zeer zorgvuldig om te gaan met deze omgeving en te werken aan een duurzame toekomst. De opgave is om de bijzonderheid en uniciteit hiervan steeds weer onder de aandacht te brengen.

Het Geopark vraagt blijvend aandacht voor het beschermen van de belangrijkste aardkundige, ecologische en cultuurhistorische waarden in het gebied en het water en wil zo bijdragen aan een gezonde en duurzame leefomgeving.

De ondergrond van het Geopark

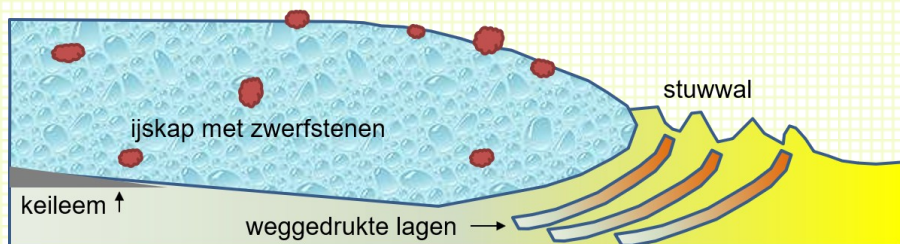
Tussen het Gooimeer in het noordwesten en de Nederrijn in het zuidoosten ligt het stuwwallengebied van het Gooi en van de Utrechtse Heuvelrug. Van Huizen tot Rhenen tekenen deze hoogten zich over een afstand van zo'n 50 kilometer duidelijk af boven het omringende laagland. De Amerongse Berg is met 69,2 meter boven zeeniveau het hoogst. De Grebbeberg (52 meter), op de zuidoostpunt van de Heuvelrug, biedt een panoramisch uitzicht over de Betuwe. Hier is de stuwwal aan de zuidzijde extra steil, doordat deze is aangesneden door de Nederrijn.

Naast de Utrechtse Heuvelrug komen geïsoleerd nog enkele stuwwalheuvels voor, zoals de Emminkhuizerberg bij Veenendaal en de stuwwalheuvels van Soest, Baarn en Lage Vuursche. De Utrechtse Heuvelrug is met zijn hoge zandgronden – na de Veluwe – het op een na grootste bosgebied van Nederland. Deze hoge, langgerekte ‘zand- en grindberg’ wordt omringd door een gordel van zogenoemd dekzand en waterrijk land met (deels voormalige) veen- en kleigebieden.

In het westen, ten noorden van de stad Utrecht, ligt het Vecht- en plassen-gebied. Ten zuidoosten van de stad Utrecht sluit het Kromme Rijngebied aan tegen de Heuvelrug en in het noordoosten, bij Amersfoort, ligt Eemland, genoemd naar de rivier de Eem.

De Utrechtse Heuvelrug is zo'n 150.000 jaar geleden ontstaan, toen landijs vanuit Scandinavië over Nederland schoof en oude rivierafzettingen opstuwde. Vervolgens speelden ook onder meer smeltwater, permafrost, verstuivend zand, rivieren en zeespiegelverandering hun rol in de vorming van de ondiepe ondergrond en die van het huidige landschap.

Het Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht ligt op de overgang van hoog naar laag. Vrijwel alle kenmerkende landschappen van Nederland zijn er te vinden, van stuwwallen en dekzandlandschap tot rivierengebied, veenweiden en droogmakerijen. Enerzijds maakt het gebied deel uit van de verstedelijkte randstad, anderzijds zijn er waardevolle natuurgebieden.

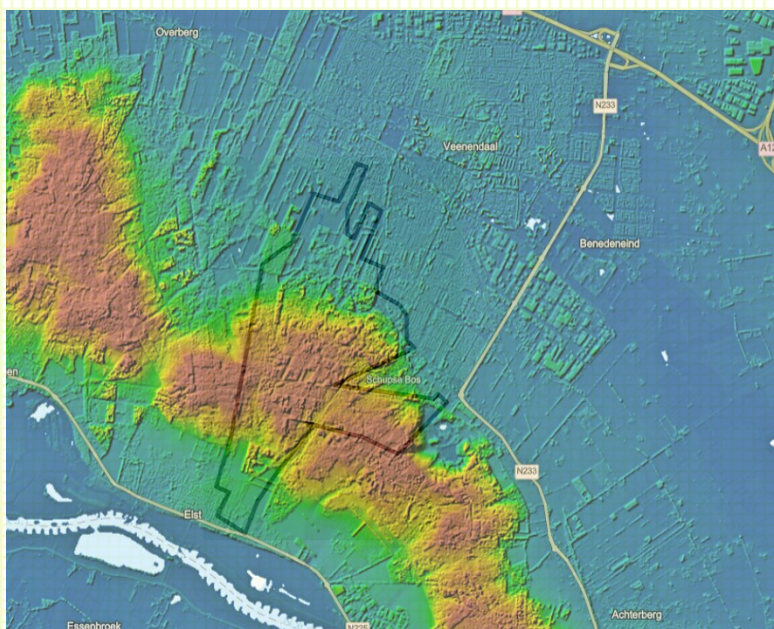

Water speelt een belangrijke rol in de verschillende landschappen. In de vorm van ijs en smeltwater bepaalde het de vorming van de ondergrond en de waterhuishouding was sindsdien van grote invloed op de begroeiing en natuur. Deze waterhuishouding bood de mens mogelijkheden voor het gebruik van het gebied en de mens beïnvloedde het watersysteem met allerlei maatregelen om landbouw en verstedelijking mogelijk te maken. Klimaatverandering en 'waterstress' worden mede veroorzaakt door de mens en zijn aanleiding voor nieuwe ingrepen. Natte natuur komt nog verspreid over het gehele Geopark voor, in de vorm van venen, vennen, heide, beken en sprengen.

De ondergrond van het landgoed

Het huis Prattenburg en de onmiddellijke omgeving, dus het park, is gelegen in de zone van dekzand van de voet van de stuwwal, de Utrechtse Heuvelrug. We zien op het hele landgoed Prattenburg, vanaf het gebied ten zuiden van de Dijkstraat in Veenendaal tot de bebouwde kom van Elst, ook nu nog grote hoogteverschillen: het Huis Prattenburg ligt op ca. 10 meter boven NAP terwijl de hoogste punten van het landgoed boven 60 meter NAP uitkomen.

De Heuvelrug was rond het begin van onze jaartelling tot in de Middeleeuwen bedekt met bos; dit blijkt o.m. uit een oorkonde uit de 9e eeuw. De ondergrond bestaat voornamelijk uit (rivier)afzettingen, die in zuidelijke richtingen expanderend landijs successievelijk scholsgewijs opschoof en als een schaaft bewerkte. Aldus ontstond een vrij groot plateau. Aan beide zijden daarvan werd een dwarslaagte door smeltwater vergroot en van enkele dalletjes voorzien.

Hoogtekaart AHN met ruwweg de contouren van het landgoed.

De hooggelegen gronden van de stuwwal waren eeuwenlang vrijwel geheel begroeid met heide. Voornamelijk in de 19de eeuw is deze echter vrijwel geheel herbebost.

De kale heuvelrug

In de 17e eeuw zijn er geen gemeenschappelijke bossen meer in deze regio. De Elsterberg werd in de 17e eeuw als laatste toen nog beboste berg, geheel ontbost.

Kijkend naar de Slaperdijkaart van Justus van Broeckhuysen uit 1705, dan is te zien dat het huis Prattenburg mogelijk een versterkt huis is geweest met een slotgracht, die toen bij de overgebleven toren nog intact was, maar later werd gedempt. Te zien is ook de totaal ontboste heuvels en het lanenstelsel rondom het huis.

Slaperdijkaart van Justus van Broeckhuysen uit 1705

Binnen de wildgraaf (dat is een opgeworpen wal met houten staketsels om wild tegen te houden) werd landbouw beoefend. Daarboven was nog enig bos en hakhout en voor het overige was het vooral heide.

In de 19e eeuw vinden er grote veranderingen plaats. Omstreeks 1810 worden keien uit de noordhelling in stroken tegenover het huis gewonnen ten behoeve van bestrating in Veenendaal. Dit betreft mogelijk de eerste bestrating in Veenendaal. In die stroken werden beuken geplant.

Ter hoogte van het Prattenburgse Bos is het hogere deel van de stuwwal opmerkelijk breed. Het manifesteert zich als een groot plateau, waarvan enkele welvingen tot 50 à 53 meter boven N.A.P. reiken. Een markante uitloper van het plateau wijst in de richting van het nabije rivierengebied.

Vervening

Heel vroeg bestond al belangstelling voor vervening. Vandaar de aanleg van de Bisschop Davidsgrift die rond 1480 werd gegraven. Door politieke onrust in het begin van de 16e eeuw in het Valleigebied konden de verveningsactiviteiten toen echter nauwelijks van de grond komen.

Na de onderwerping van Gelderland in 1543 keerden de orde en rust terug in de Utrechtse/Gelderse Vallei. Verschillende ondernemers kregen rond 1550 toestemming om turfexploitatie ter hand te nemen. Onder hen was de Antwerpse Gilbert van Schoonbeke, die 200 morgen veen van de domeinen pachtte om deze af te graven (1 morgen = 0,85 hectare). De helft hiervan lag in de Ginkelse venen (westelijk van de Emminkhuizerberg) en de andere helft in de buurt van Prattenburg. In 1581 bleek dit laatste blok niet 100, maar slechts 90 morgen te zijn.

Ten noordwesten van Prattenburg lag tussen deze twee veengebieden de waterscheiding van de vallei. Daar was ook de veenlaag het dikst. Ten noorden van de waterscheiding was de ontwatering op de Zuiderzee, ten zuiden op de Rijn. Het veen van de Prattenburgse venen diende afgevoerd te worden naar het zuiden.

Er is veel te doen geweest om tijdens en na de vervening die waterscheiding in stand te houden, omdat anders al het water naar de Zuiderzee zou afvloeien met dreigende overstromingen rond Amersfoort. Het hele kanalenstelsel (wijken genaamd) is op dit principe gebaseerd.

De bovengrond van het landgoed

In en bij het gebied van de Utrechtse Heuvelrug was de mens al lang geleden actief. Hiervan getuigen tienduizenden, ja zelfs enkele honderdduizenden jaren oude (vuur)stenen werktuigen, die bij Leersum en in de groeven bij Veenendaal en Rhenen zijn gevonden.

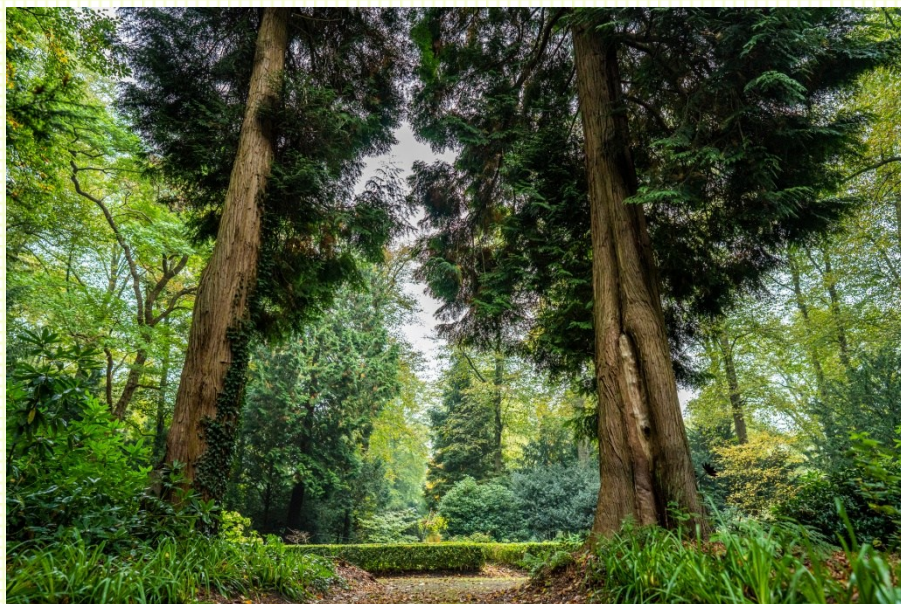
En verder onder meer talrijke grafheuvels, die over vrijwel de gehele lengte van de heuvelrug worden aangetroffen en ook bij Elst voorkomen. Sommige liggen bij en zelfs in het landgoedgebied, waar ze met name op de zuidelijke stuwwalflank zijn te vinden. In het uiterste westen van het Prattenburgse Bos behoren enkele grafheuvels tot een groep die grotendeels op het grondgebied van de aangrenzende staatsboswachterij Amerongse Berg is gelegen.

Na een lange periode waarin het gebied voornamelijk nog slechts was begroeid met heidevegetaties, begonnen de eigenaren van het landgoed met herbebossing. In het midden van de 19de eeuw waren zowel het westelijk als het noordoostelijk deel van het gebied alweer over flinke aaneengesloten oppervlakten bebost, terwijl een brede strook langs de Veenendaalse Straatweg nog heide was. Enkele decennia later was de heide al vrijwel teruggedrongen tot het terreingedeelte waar ze nu nog groeit.

Het overgrote deel van het in totaal 432 ha beslaande landgoed is een prachtig bosgebied, dat tot bij Elst reikt en deels dus ook boven op de Utrechtse Heuvelrug ligt. Door de vallei in de zuidwesthoek van het gebied werd enkele eeuwen geleden een diepe spreng gegraven om water van het stuwwalplateau af te tappen en als een soort bergbeek te laten wegstromen. Op die manier kreeg het nabijgelegen dorpje Elst de beschikking over helder bronwater.

Zowel het aftappen als de latere grootschalige waterwinning uit het plateau leidden echter tot een zodanige daling van de grondwaterstand dat de spreng droog kwam te staan. Langs de droge spreng lopend werd aan het begin een diepe kom gegraven. Hierin verzamelde zich het uit de stuwwal sijpelende water. Veel kunstmatige beken van het stuwwallenlandschap beginnen met zulke kommen, die sprengkoppen worden genoemd.

Bosbeheer

Landgoed Prattenburg bestaat voor 400 hectare uit bos. De bossen van Prattenburg lopen van de grens bebouwde kom van Veenendaal tot aan de jeugherberg van Elst. De bossen worden beheerd volgens de principes van het geïntegreerde bosbeheer, dat wil zeggen dat er gestreefd wordt naar een mix van houtproductie, recreatie en natuurbeschermt, niet overal in gelijke mate maar afgestemd op de groeiplaats en de aanwezige boomsoorten.

Voor de recreatie is het uitgebreide netwerk van lanen en de variatie in boomsoorten juist zo aantrekkelijk voor de bezoeker. Oude en dode bomen, maar ook de structuur van het bos en de soortenrijkdom zijn van groot belang voor de in het bos levende planten, dieren en insecten. De bossen van Prattenburg zijn gecertificeerd volgens de FSC, dit keurmerk geeft aan dat de bossen van Prattenburg op een duurzame wijze beheerd worden.

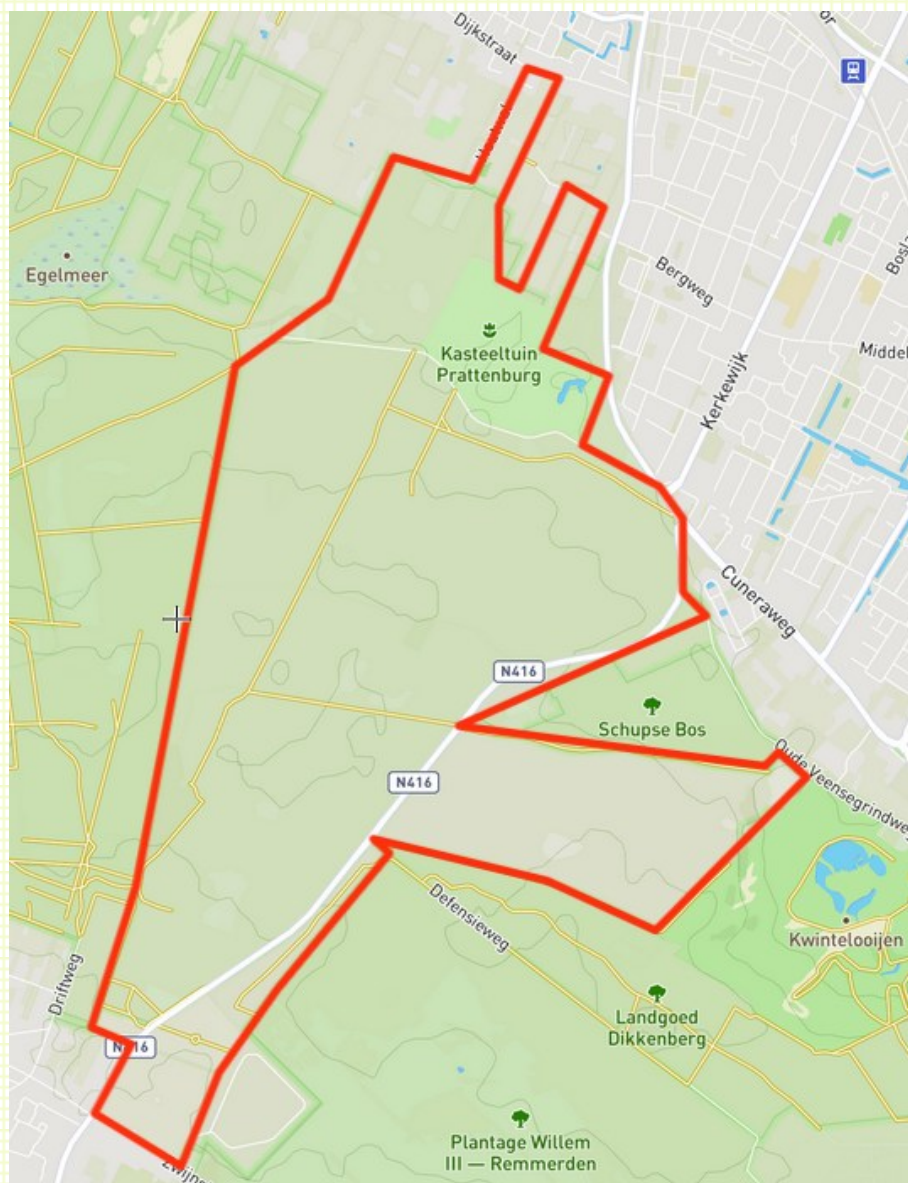
Houtproductie

Het beheer van een landgoed is een kostbare zaak. Voor de openstelling van het bos wordt een minimale bijdrage van de overheid ontvangen. Deze bijdrage is echter bij lange na niet toereikend om de bossen te kunnen beheren. De productie en oogst van hout is daarom noodzakelijk. Maar altijd met respect voor de natuurwaarden en recreatieve waarden.

De verkoop van hout, vrijkomend uit dunningen en het oogsten van hoogwaardige stammen zijn van groot belang voor de duurzame bedrijfsvoering van het Landgoed. Jaarlijks wordt er ca 1000 - 1500 m³ hout verkocht. Naar schatting groeit er jaarlijks ca. 3000 m³ hout aan in het bos.

De boomsoorten op Prattenburg zijn o.a. de grove den, de berk, de beuk, de zomereik, de Amerikaanse eik, de douglas en de Japanse lariks. De laatste drie soorten zijn voor Prattenburg ook van economisch belang. Door deze soorten af te wisselen met andere soorten ontstaat een gevarieerd en voor de wandelaar aantrekkelijk bos.

Het Landgoed

1-Kasteel 2-Cunera Hoeve 3-Koetshuis 4-Natuurbegraven
5-Ursulahoeve 6-tuinmanswoning

Het Kasteel

Het kasteelachtige huis Prattenburg dat in eclectische stijl is opgetrokken, werd in 1887-1890 gebouwd op de plaats van een voorgaand huis dat in oorsprong waarschijnlijk uit de late 16de eeuw of vroege 17de eeuw dateerde. De architect van het 19de-eeuwse huis en interieur was E.G. Wentinck. Het deels op een uitgemetselde plint staande, onderkelderde huis is opgetrokken uit machinale baksteen. Het huis heeft een rechthoekige plattegrond, is twee bouwlagen hoog en wordt overkapt door een met pannen gedekt, afgeknot schilddak.

Er zijn ook nog prenten van het oude huis. Een toren met een boerderij. Op de laatste foto van het oude huis, voor afbraak in 1885, lijkt dit op een neogotische kapel. De Jonkheer wilde dit restaureren, maar het was al te slecht. Het compromis van de architect werd een nieuwe toren op de oude plek, op de plek van de boerderij aan die toren werd het nieuwe huis gebouwd

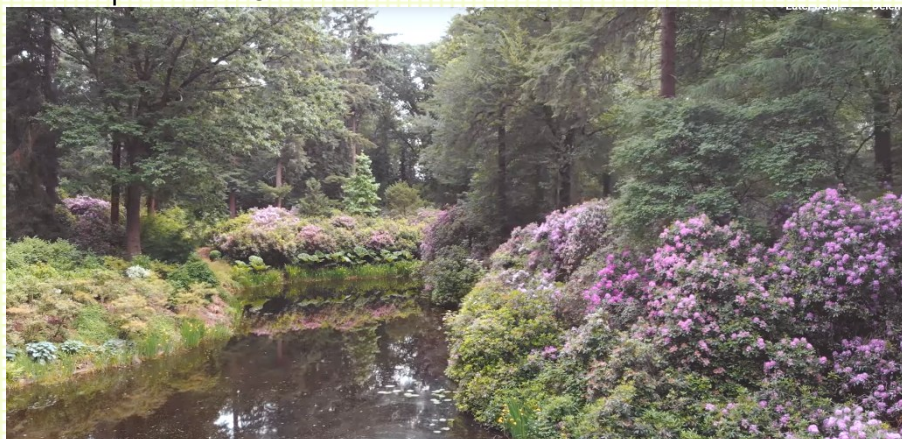
Vanaf 1694 tot de bouw van het nieuwe Prattenburg in 1887 heeft de familie van Asch van Wijck het huis Prattenburg nooit als permanent woonverblijf gebruikt, maar louter voor de jacht en als pied à terre om het landgoed te besturen.

Maar 1888 is een markant jaar; de familie kon in mei het nieuwe gebouwde Prattenburg definitief betrekken; jonkheer van Asch van Wijck werd burgemeester van Veenendaal en kreeg van de minister toestemming om buiten de gemeente te blijven wonen. Het landgoed ligt immers grotendeels in de gemeente Rhenen.

Oostelijk van het huis werd in 1907 ook een zondagsschool gebouwd (gelijktijdig met de uitbreiding van de extra vleugel van het huis). Daar hield mevrouw van Asch van Wijck zondagsschool voor de kinderen uit de buurt. Men moet niet vergeten dat de dichtstbijzijnde kerken kilometers ver weg waren (Veenendaal, Rhenen en Elst).

De landbouwgrond binnen de wildgraaf wordt grotendeels bebost. Tegen de helling, tussen de ezelwei (vista vanuit het huis naar het oosten) en de akker (vista vanuit het huis naar het zuiden), werd een beukenbos aangelegd met slingerende paden, ook wel het Engelsche Werk genoemd.

Later, rond 1896 startte de aanleg van het park naar ontwerp van de Duitse landschapsarchitect Otto Schulz.

In 1956 werd het huis gerestaureerd en verbouwd door de architect J.B. van der Haar. Hij verving de oorspronkelijke hoofdingang in de toren op de noordwesthoek door de huidige, verplaatste het trappenhuis en bouwde de keukenvleugel in het noorden. Tevens werd het huis voorzien van waterleiding, electriciteit en centrale verwarming.

Tijdens de verbouwing van het huis in 1956 werd ten westen van het huis voor de nieuwe voorgevel een rond plein met oprijlaan aangelegd, de zuidelijke oprijlaan verviel. Tevens werd het terrein rondom het huis met ca. één meter verhoogd. In 1962 werd het tracee van de Cuneraweg naar het zuiden verlegd en doorsnijdt sedertdien het Engelse werk, dat hierdoor verkleind werd. In 1985 werd ten noorden van het huis een tennisbaan aangelegd en in de jaren '90 werd op de plaats van het rosarium dat in de loop der tijd een gazon was geworden, een nieuw rosarium ingericht.

PRATTENBURG TIJDENS DE OORLOG

In de oorlog zijn er op Prattenburg twee wonderen geschied. De heuvels van Prattenburg waren onderdeel van de Grebbelinie. Veel Nederlandse militairen lagen in en om Prattenburg en in de bossen waren veel stellingen. In het koetshuis van Prattenburg lag een compagnie; de commandant was in het huis met een aparte telefoonlijn ingekwartierd. Bij Elst, op Prattenburgs gebied, werd een militair kampement gebouwd (destijds verhuurd aan defensie en tot voor kort de Jeugdherberg).

Het eerste wonder is dat in de meidagen 1940, toen grote delen van Veenendaal en Rhenen werden verwoest, het Huis Prattenburg slechts door één kogel werd getroffen. Die vloog door een ruit en veroorzaakte een gat in een boek. Dat boek bevindt zich nog in de bibliotheek van Prattenburg.

Het tweede wonder geschiedde vijf jaar later. In de winter 1944-1945 moest de familie het Huis Prattenburg ontruimen en over de zandweg naar Amerongen vertrekken. De Prattenburgse Bossen mochten ook niet meer door de bosbaas en bosarbeiders betreden worden in verband met de vele Duitse stellingen en munitiedepots.

Na de capitulatie van de Duitse Wehrmacht op 4 mei 1945 bleek dat de duizenden SS'ers op Prattenburg zich niet wilden overgeven. Zij hadden nog voldoende munitie en voedsel om de strijd voort te zetten. Zelfs gaven zij zich niet over op de dag van de capitulatie van Nazi-Duitsland op 8 mei 1945.

Een dominee uit Veenendaal kwam vervolgens steeds praten en pas op 10 mei 1945 gaf de SS zich over en vestigden zich Canadese troepen op Prattenburg. Anders dan het hotel in de buurt is het huis Prattenburg niet in een rokende puinhoop veranderd en na de oorlog als ruïne aangetroffen. De familie keerde tegen het eind van de zomer 1945 op Prattenburg terug.

Cunera Hoeve

In 1886-1887 gebouwde langhuisboerderij, genaamd Cunerahoeve.

De deels onderkelderde boerderij is gelegen aan het einde van een loodrecht op de Cuneraweg liggende dwarslaan. De boerderij heeft een recht-hoekig plattegrond en staat op een gepleisterde plint. De boerderij wordt overkapt door een met blauwe kruispannen gedekt zadeldak. Het zadeldak is voorzien van een royale overstek met geschulpte windveren.

De voorgevel heeft een symmetrisch indeling waarin twee 6-ruitsschuifvensters met glas-in-lood bovenlichten en luiken, die aan weerszijden worden geflankeerd door een schuifvenster met glas-in-lood bovenlicht en luiken.

Op de verdieping bevindt zich een 2-ruitsvenster met kepervormige afsluiting. De achtergevel is voorzien van een achterbaander en mestdeuren en twee vensters en een luik. De ingang bevindt zich in de linkerzijgevel (west).

Koetshuis

In 1887 gebouwd koetshuis met koetsierswoning in Hollandse neo-renais-sance stijl.

Het symmetrisch opgezette, één bouwlaag hoge pand op rechthoekige grondslag is opgetrokken uit machinale rode baksteen en wordt overkapt door twee, haaks op elkaar staande, schilddaken die met blauwe kruispan-nen zijn gedekt. De voor- en achterzijde (noord en zuid) van het pand zijn voorzien van risalerende trapgevels waarin twee dubbele deuren met be-werkt hang- en sluitwerk en waarboven zich een getoogd 6-ruitsschuifven-ster met luik bevindt.

De voorgevel heeft een symmetrische opzet, de andere gevels hebben een onregelmatige venster- en deurindeling. Aan de rechterzijde (west) van het koetshuis bevindt zich de koetsierswoning, aan de linkerzijde (oost) opslag-ruimte.

Natuurbegraven

Familielandgoed Prattenburg is een uniek gebied met een rijke diversiteit aan flora, fauna, bossen, heidegronden en prachtige lanen. Hier kunt u straks een rustplaats kiezen op de nieuwe natuurbegraafplaats.

Natuurbegraven is de oudste en meest natuurlijke manier om een overledene te begraven. De natuur ontfermt zich over het lichaam en het graf. Het eeuwigdurend grafrecht beschermt de natuur. Dat is waarom steeds meer mensen kiezen voor natuurbegraven.

De natuur is leidend op deze begraafplaats. De graven zijn eeuwigdurend en worden dus nooit geruimd. Door een laatste rustplaats te reserveren op Natuurbegraafplaats Prattenburg, geeft u uw dierbare straks een bijzondere laatste rustplaats.

De natuurbegraafplaats op Prattenburg is na zeven jaar voorbereiding en planvorming geopend. De eerste begrafenissen hebben al plaatsgevonden. Voor de natuurbegraafplaats is 27 hectare gereserveerd. In verband met bescherming van de natuur en stellingen uit de Tweede Wereldoorlog blijft daar netto 15 tot 18 hectare van over voor de natuurgraven.

Familiegraf

Familiegraf uit 1890, gebouwd voor de familie van Asch van Wijk, gelegen in het Prattenburgse Bos. Het uit machinale baksteen opgetrokken, één bouwlaag hoge graf heeft een rechthoekige plattegrond en wordt overkapt door een overstekend zadeldak dat thans gedekt wordt met bitumen. De symmetrisch opgezette voorgevel heeft een met ezelsruggen afgedekte, getrapte en verhoogde middenpartij. De entree is aan weerszijden van overhoekse steunberen voorzien.

Boven de entree een van band- en rolwerk voorziene gedenkplaat waarin de inscriptie: *'Want indien wij geloven dat Jezus/gestorven is en opgestaan alsoo zal/ook God degenen die ontslapen zijn in/Jezus, weder brengen met hem/Thess. IV. 14'*. Boven de entree bevindt zich een Latijns kruis.

Het interieur is voorzien van twaalf graven, waarvan er thans nog vijf open zijn. De grafnissen en het voorportaal zijn gewelfd. Het grafterrein wordt afgesloten door een eenvoudig smeedijzeren hekwerk daterende uit ca. 1900, bestaande uit twee ijzeren kolommen waartussen twee draaibare vleugels met spijlen en regels.

Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed - Licentie CC-0 (1.0)

Ursulahoeve

De Ursulahoeve is een van de boerderijen op landgoed Prattenburg. Deze naast de tuinmanswoning gelegen langhuisboerderij stamt uit ca. 1900. De in baksteen opgetrokken boerderij op rechthoekige grondslag heeft een gepleisterde plint en wordt overkapt door een met rode en blauwe pannen gedekt zadeldak met overstek en gesneden windveer. De voorgevel (zuid) heeft een symmetrische indeling. In de linker zijgevel (west) zijn enkele steunberen aangebracht en bevindt zich de ingang. De noord-, oost- en westgevel hebben een niet-regelmatige venster- en deurindeling. De vensters zijn deels voorzien van luiken.

Deze boerderij werd genoemd naar een van de zusjes Ursula van Asch van Wijck, op Prattenburg geboren in 1891 en 1892, waarvan de eerste binnen een jaar overleden is (in die tijd was het niet ongebruikelijk om de naam van een overleden kind opnieuw voor een volgend kind te gebruiken). Het pand was echter in een grote staat van verval geraakt, maar inmiddels is het casco volledig hersteld.

Ansichtkaart uit jaren 70 met de Ursulahoeve en daarnaast de tuinmanswoning.

Tuinmanswoning

Woning in chaletstijl uit 1890 op L-vormige plattegrond. Het huis heeft één bouwlaag met zolderverdieping en is gedekt onder een samengesteld schilddak met rode en blauwe pannen, dat voorzien is van overstekken en windveren. De gevels hebben een niet regelmatige venster- en deurindeling. De vensters zijn deels voorzien van luiken. De zolderverdieping wordt gesierd met vakwerk. De hoofdingang bevindt zich in de voorgevel (zuid).

Tegen de oostgevel is, ten tijde van de bouw van het huis in 1890, een muurkas op rechthoekige plattegrond gebouwd. De muurkas is gebouwd op een bakstenen plint met een rollaag en werd waarschijnlijk omstreeks 1954 wat ingekort. Op de plint staan (thans) vijf grote oplegramen die tegen de muur van het huis zijn bevestigd.

In de noordgevel bevindt zich een opgeklampte toegangsdeur. In de kas is een bakstenen kribbe gebouwd waarin thans twee druivenbomen staan. De muurkas bevindt zich in een slechte staat.

Bron: Rijksmonumentenregister

Overzicht tuinmanswoning met aangebouwde kas

Photo: Koning, J.P.de - Datum: 2002-03 | Beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (Wikipedia CC BY-SA 3.0 NL)

Park

De huidige historische tuin- en parkaanleg van de buitenplaats Prattenburg gaat in oorsprong terug naar de 17de eeuw. In de late 16de of vroeg 17de eeuw werd het huis Prattenburg ver- of herbouwd met gescheiden woonruimten voor de boer en de heer. Op de vroegst bekende afbeelding van het huis en omgeving op een kaart uit 1705 door Justus van Broeckhuijsen, is rondom het huis een eenvoudige laanaanleg te herkennen.

In de 18de en deels 19de eeuw bleef deze eenvoudige aanleg gehandhaafd. Tijdens de verbouwing van het huis in 1887, onderging de tuin- en parkaanleg van Prattenburg ook grote veranderingen.

Ten zuiden van het huis Prattenburg werd omstreeks 1888, in het tot die tijd in vakken verdeelde Prattenburgse Bos, het thans nog bestaande wandelbos -toponiem Engelse Werk- met slingerpaden aangelegd.

Binnen de contouren van het eeuwenoude en nog steeds herkenbare lanenstelsel ontwierp Schulz een landschapspark met gazons, slingerende paden, vista's en zorgvuldig geplaatste boomgroepen. Op enkele plaatsen het werd het oude lanenstelsel opengebroken met vista's naar de rest van het landgoed.

In 1890 werd hier het familiegraf gebouwd.

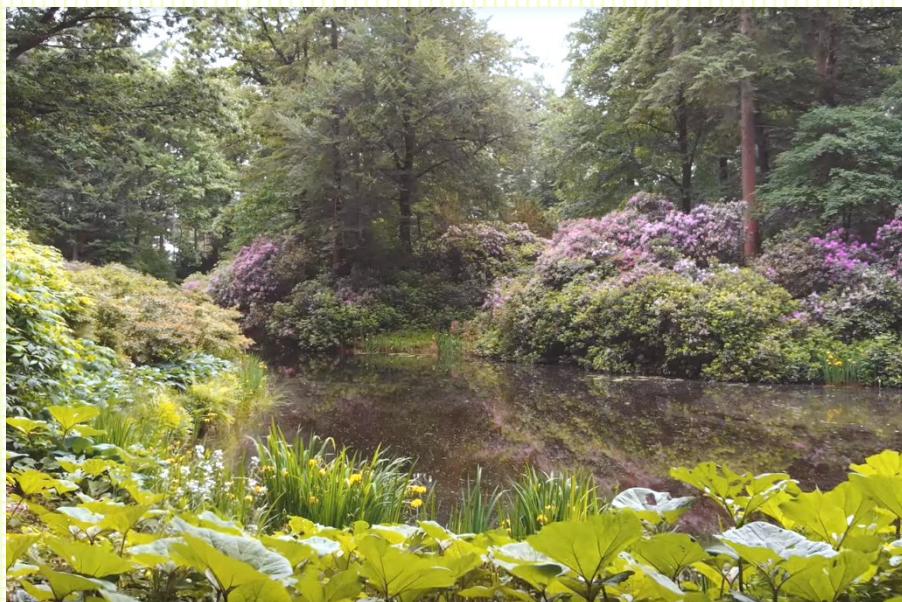
Direct ten zuiden van het huis werd het gazon met boomgroepen aangelegd en vanuit het huis werden diverse nog bestaande gezichten ontworpen waaronder een op de oprijlaan in het zuiden, een via de nieuw aangelegde rozenparterre op de Cunerahoeve en een in zuid-oostelijke richting op het park.

Ook de nog bestaande zichtas ten zuid-oosten van het huis naar het Prattenburgsche Bosch werd in deze periode aangelegd, evenals twee kleine slingervijvers met rondgaande wandelpaden in het oosten van het park die op de topografische kaarten van 1906-7 en 1918 staan weergegeven.

Verder oostelijk, oostelijk van de dwarslaan, werden van twee vochtige heideveldjes vijvers gemaakt, waarbij de uitgegraven grond aan de kant werd opgeworpen om 'bergjes' te creëren.

In 1901 zijn naar ontwerp van Hendrik Copijn de twee vijvers met elkaar verbonden en zo is één grote, oneindig lijkende vijver met verschillende schiereilanden, in het park ontstaan.

Door de bekende tuinarchitect en huisvriend Leonard Springer werden rond 1921 nog extra bloeiende heesters aan het park toegevoegd. Ook werd de verdere bebossing van het landgoed ter hand genomen. Alles op de noordhelling ten zuiden van de Galgenweg werd bebost, voor zover dit nog geen bos was.

Maatschappelijke waarde

Biodiversiteit

Biodiversiteit of biologische diversiteit is de mate van verscheidenheid aan levensvormen binnen een gegeven ecosysteem, biotoom, geografisch gebied of de gehele planeet aarde.

Op bescheiden schaal streeft het landgoed naar een optimale balans tussen natuur, agrarisch gebruik en recreatieve toegang voor hún gebied.

Vrijwilligers

Naast de inzet van eigenaren, huurders en bewoners is de inzet van vrijwilligers van essentieel belang.

Zonder hulp van vrijwillige, extra handen is het niet mogelijk om het onderhoud op peil te houden. Gezamenlijk pakken ze uiteenlopende klussen aan die gericht zijn op het onderhoud en herstel van natuur en cultuurhistorische waarden.

Stichting Vrienden van Landgoed Prattenburg

De Stichting Vrienden van Landgoed Prattenburg is opgericht in 2013 met als doel om met hulpactiviteiten de rijke geschiedenis van dit mooie familie-landgoed met historische buitenplaats meer onder de aandacht te brengen bij het publiek. Het duurzaam in stand houden van deze buitenplaats met zijn grote cultuurhistorische waarde en het beheer van flora en fauna is van essentieel belang om dit erfgoed te kunnen overdragen aan volgende

generaties. De stichting geeft de bezoeker meer inzicht in de waarden van het landgoed door middel van diverse activiteiten op het landgoed. Daarnaast richt de stichting zich op het maatschappelijk aantrekkelijker maken van de bossen.

Een voorbeeld

Landgoed Prattenburg staat bekend om zijn statige lanen, die niet alleen erg mooi zijn maar ook belangrijk voor de bodemkwaliteit. Het verteerde blad van de bomen (humus) maakt de bodem voedselrijker en stimuleert al het leven erin en erboven. Het beheer en onderhoud van lanen zijn kostbare aangelegenheden. Daarom is een lanenbeleidsplan opgesteld om deze karakteristieke hoofdstructuur van de lanen toekomstbestendig te maken.

Activiteiten op het Landgoed

Jaarlijks organiseert de Stichting Vrienden van Landgoed Prattenburg een variëteit aan activiteiten op het Landgoed. Sommige van deze activiteiten keren jaarlijks terug, zoals de PrattenburgRun en de Natuurdag. Andere activiteiten, waaronder lezingen, zijn telkens nieuw en verrassend.

Wandelen

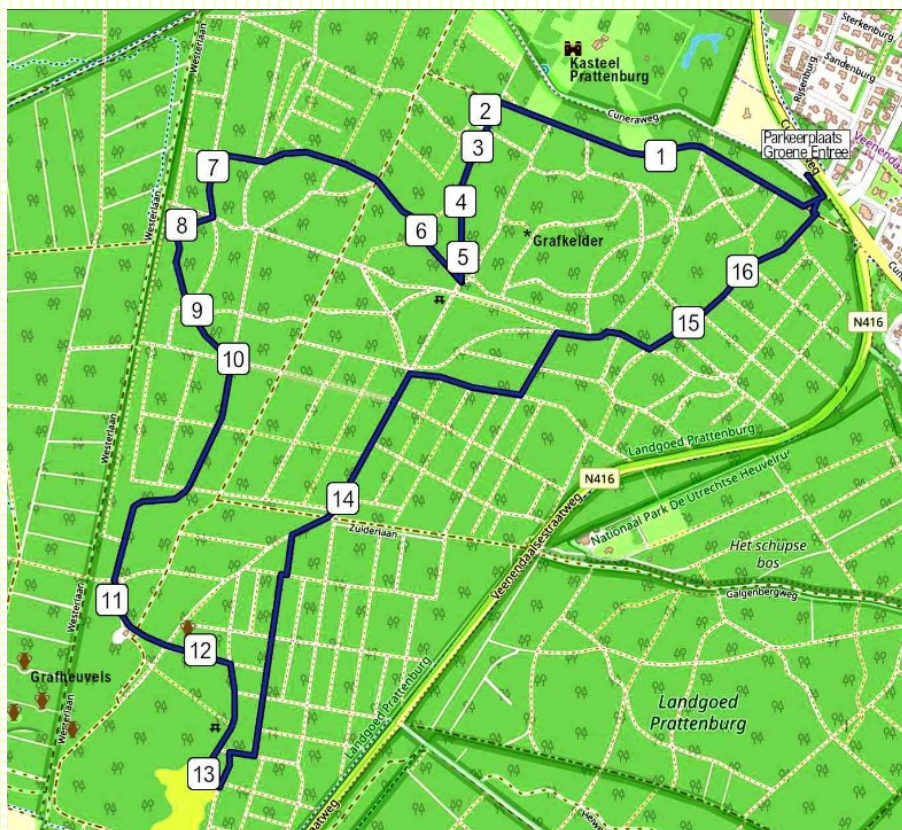
Op het lieflijke Prattenburg is het goed toeven voor allen die graag in de natuur zijn. Er zijn diverse wandelroutes en rondleidingen door het jaar heen. En u kunt natuurlijk zelf de lanen in en de bossen door van zonsopgang tot zonsondergang. Prattenburg is een particulier landgoed; de openstelling van het landgoed wordt steeds kostbaarder. De eigenaren houden het landgoed met zijn natuurschoon in stand en blijven hieraan doorontwikkelen, zodat ook toekomstige generaties van dit prachtige erfgoed kunnen genieten. U kunt daarbij helpen door onze openstellingsregels te respecteren. Deze regels staan op de borden bij de ingangen van het landgoed. Fietsen en mountainbiken zijn helaas verboden op Prattenburg.

Doe bijvoorbeeld de IVN wandelroute.

<https://www.ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen/wandelroute-prattenburg/>

De rondwandeling langs de groen gemarkeerde paaltjes voert door een gevarieerd, heuvelachtig bosgebied. Onderweg tref je prachtige beukenlanen aan, een mooi smeltwaterdal, de resten van een oude sprengenbeek en een intiem heideveld.

COLOFON

Naar een idee van Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht

Vormgeving en redactie

- Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht
- Landgoed Prattenburg

Bronnen

- Website Landgoed
- Vrienden van Landgoed Prattenburg
- Volkskrant, Caspar Janssen
- Stuwwal in het Laagland
(boekwerk over Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht)
- Rijksmonumentenregister
- Wikipedia

Afbeeldingen

- Landgoed
- Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht

FRANCOIS
TOOLS
MADE IN
FRANCE